

בית הדין הארצי לעבודה

עב 9/07

התובע

ארגון גננות חרדיות

-

הסתדרות המורים של אגודת ישראל

רשת הגנים של אגודת ישראל

מדינת ישראל, משרד החינוך

הנתבעים

הסתדרות המורים בישראל

מגישה נייר עמדה

ויצ"ו, הסתדרות עולמית לנשים ציוניות

לפני: הנשיא סטיב אדלר, השופט יגאל פליטמן, השופטת רונית רוזנפלד

נציג עובדים מר שלמה גוברמן, נציג מעבידים מר ישראל בן-יהודה

לארגון גננות חרדיות - עו"ד ענת שני
 להסתדרות המורים של אגודת ישראל - עו"ד יונתן פסי, עו"ד יפעת ארינובסקי-
 לוי
 לרשת הגנים של אגודת ישראל - עו"ד שחר בן-עמי, עו"ד אסנת רובוביץ', עו"ד
 בן-ציון שפר, עו"ד יפה צור
 למדינת ישראל - עו"ד שגית שדה
 להסתדרות המורים בישראל - עו"ד חיים ברנזון
 לויצ"ו - עו"ד עירית גזית

לתגובה בטענות (2008-09-22): [בשא 517/07 ועד גננות רשת הגנים של אגודת ישראל נ' הסתדרות מורי אגו"י של אגודת ישראל שופטים: ס. אדלר עו"ד: אסף ברנזון, חיים ברנזון](#)

מיני-רציו:

* ארגון גננות חרדיות הוא ארגון עובדים, אך לא ארגון יציג של הגננות המועסקות ברשת הגנים של אגודת ישראל, נוכח מספר הגננות החברות בארגון. הסתדרות המורים של אגודת ישראל אינה ארגון עובדים ואין לראות בה ארגון העובדים היציג של גננות הרשת.

* עבודה - איגודים מקצועיים - ארגון עובדים

* עבודה - איגודים מקצועיים - ארגון יציג של עובדים

שני ארגונים טוענים להיותם ארגון עובדים וארגון העובדים היציג של 443 הגננות המועסקות בנתבעת 2, היא "רשת הגנים של אגודת ישראל" – האחד, "ארגון גננות חרדיות", שהוא ארגון בהקמה. השני, הסתדרות המורים של אגודת ישראל, הטוען להיותו ארגון העובדים היציג של עובדי ההוראה בחינוך העצמאי מזה למעלה מחמישים שנה. התובע בהליך זה, ארגון גננות חרדיות, מבקש מבית דין זה להצהיר כי: הנתבעת 1, הסתדרות המורים של אגודת ישראל, אינה ארגון עובדים ואינה ארגון העובדים היציג של הגננות; וכי ארגון גננות חרדיות הוא ארגון עובדים וארגון העובדים היציג או המוסמך לייצג את הגננות לעניין חוק הסכמים קיבוציים וחוק יישוב סכסוכי עבודה.

ביה"ד הארצי לעבודה (הנשיא ס' אדלר, השופט י' פליטמן, השופטת ר' רוזנפלד ונציגי הציבור ש' גוברמן וי' בן יהודה) קיבל את העתירה בחלקה:

סימני ההיכר של ארגון עובדים ומאפייניו, הותוו במהלך השנים במסגרת פסיקותיהם של ביהמ"ש העליון ובי"ד זה. נקבע, כי תנאי להכרה בארגון עובדים הוא, שהחברות בארגון תהיה רצונית. כבג"ץ עמית נקבע, כי סימני ההיכר העיקריים של ארגון עובדים הם אלה: זהו ארגון של קבע, שרוב חבריו עובדים שכירים, והוא פועל ע"פ תקנון, באורח דמוקרטי ועצמאי, לקדם את עניינם של העובדים, בראש ובראשונה במישור של יחסי עבודה קיבוציים. נקבע, כי סימני ההיכר לארגון עובדים אינם בגדר רשימה ממצה, כך שניתן לקבוע סממנים נוספים ולפצל את אלה הקיימים.

בענייננו יש לקבוע כי הסתדרות אגו"י אינה ארגון עובדים ואין לראות בה ארגון העובדים היציג של גננות הרשת. זאת, מאחר והסתדרות אגו"י אינה מגשימה ערכים של שוויון בין המינים – עובדות המוסדות המיוצגים ע"י הסתדרות אגו"י אינן רשאיות להיבחר למוסדותיה או להשתתף בישיבות המוסדות והנהלתם; היא ארגון לא דמוקרטי – בעלי התפקידים הם ממונים ולא נבחרים. גם אם למראית עין כולל תקנון הסתדרות אגו"י את מכלול ההוראות הנדרשות לשם קיום ארגון דמוקרטי למהדרין, הרי שהוראות אלה לא באו לידי יישום הלכה למעשה; היא ארגון "מטעם" הנהלת הרשת, כאשר בעלי תפקידים בכירים הסתדרות אגו"י מכהנים בו זמנית גם בתפקידים בכירים ברשת הגנים; והיא אינה ארגון עובדים אותנטי – התנהלותה כלפי רשת הגנים מצביעה על כך שמדובר ב"ארגון נכשל".

ארגון גננות חרדיות הוא ארגון עובדים. מדובר בארגון של העובדות, בו חברות עובדות הרשת ולא גורמים ממונים או חיצוניים. חברות הארגון הצטרפו לשורותיו מדעתן ובאורח רצוני. תקנון הארגון אושר באסיפת גננות, וקובע מנגנון דמוקרטי לבחירת בעלי התפקידים בארגון. אכן, רק ארגון שניתן לראות בו ארגון של קבע, יכול להבטיח את היציבות הדרושה ביחסי עבודה. הוכחת המאפיין בדבר "התארגנות של קבע" אינה פשוטה כאשר מדובר בהתארגנות חדשה, והיא תלויה נסיבות. ביה"ד ישאב הכרעתו, בין היתר, מהמסמכים המכוננים של הארגון. בענייננו, אין לפסול את התארגנותו של ארגון גננות חרדיות כארגון עובדים רק בשל כך שבעת הזו אי די אינדיקציות להיותו "התארגנות של קבע".

אם כן, ארגון גננות חרדיות הוא ארגון עובדים. ואולם, הוא אינו ארגון העובדים היציג של הגננות. ארגון עובדים יציג לעניין הסכם קיבוצי מיוחד הוא הארגון שעם חבריו נמנה המספר הגדול ביותר של עובדים מאורגנים ובלבד שמספר זה אינו פחות משליש מהעובדים עליהם יחול ההסכם. מספר החברות בארגון גננות חרדיות אינו מגיע כדי מספר זה.

תוצאת הדברים כפי שנקבעה בפסק דיננו אינה פשוטה, מאחר והיא מותירה בעת הזו את גננות רשת הגנים ללא ייצוג כלפי מעסיקתן. אך גננות הרשת תוכלנה לבחור באחד משני מסלולים: האחד,

הצטרפות להסתדרות המורים בישראל. השני, צירוף חברות נוספות לארגון גננות חרדיות במטרה להקנות לו מעמד של ארגון עובדים יציג.

פסק דין

הנשיא סטיב אדלר

הובא לפנינו עניינם של שני ארגונים, שכל אחד מהם טוען להיותו ארגון עובדים וארגון העובדים היציג של 443 הגננות המועסקות בנתבעת 2 (להלן: **הגננות**), היא "**רשת הגנים של אגודת ישראל**" (להלן: **רשת הגנים או רשת הגנים של אגודת ישראל**).

הארגון האחד - "**ארגון גננות חרדיות**" - הוא ארגון בהקמה, שראשית ייסודו בהחלטת הרשת על פיטורי גננות ותיקות ועל הפחתת שכר ניכרת של אחרות. הארגון האחר - **הסתדרות המורים של אגודת ישראל** (להלן: **הסתדרות אגו"י**), טוען להיותו ארגון העובדים היציג של עובדי ההוראה בחינוך העצמאי מזה למעלה מחמישים שנה.

התובע בהליך זה, ארגון גננות חרדיות, מבקש מבית דין זה להצהיר כי:

(א) הנתבעת 1, "**הסתדרות המורים של אגודת ישראל**" אינה ארגון

עובדים ואינה ארגון העובדים היציג של הגננות;

(ב) ארגון גננות חרדיות הוא ארגון עובדים וארגון העובדים היציג או

המוסמך לייצג את הגננות לעניין **חוק הסכמים קיבוציים, התשי"ז-1957**

וחוק יישוב סכסוכי עבודה, התשי"ז-1957.

עתירתו של ארגון גננות חרדיות הובאה לפנינו כערכאה ראשונה בגדר סמכותנו שבסעיף 25(2) **לחוק בית הדין לעבודה, התשכ"ט** - 1969 כתובענה שבין ארגון עובדים לארגון עובדים אחר, הנובעת מעניינים שביחסי עבודה.

בפתח הדברים יצויין, כי במסגרת עתירתו של ארגון גננות חרדיות מתעוררת לדיון סוגיה חוקתית בעלת חשיבות, שעניינה השאלה, האם ניתן להכיר בארגון שהתנהלותו אינה עולה בקנה אחד עם עקרונות של שוויון והעדר הפליה, כארגון עובדים.

[2] רקע כללי - בעלי הדין

(א) **רשת הגנים של אגודת ישראל** היא עמותה רשומה העוסקת במתן שירותי חינוך לילדי גנים ומעונות יום בחינוך החרדי במסגרת "החינוך העצמאי". הרשת היא מוסד מוכר שאינו רשמי שרשיונותיו מונפקים על פי **חוק הפיקוח על בתי ספר, תשכ"ט-1959** והיא מתוקצבת בהתאם להוראות **חוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953**. מדובר ברשת החינוך הגדולה ביותר של אגודת ישראל, הכוללת למעלה מ-400 גנים בפריסה ארצית ומעניקה שירותי חינוך ל-11,000 - 12,000 ילדים. הרשת מעסיקה כיום כ-1,050 עובדים, מינהליים ועובדי חינוך, מתוכם 443 גנות. בהתאם **לתקנות חינוך ממלכתי (מוסדות מוכרים)**, **תשי"ג-1953** נדרשת הרשת לשלם לעובדיה שכר בהתאם לשיעורים ולכללים המקובלים במוסדות החינוך הרשמי¹. רשת הגנים מתוקצבת על ידי משרד החינוך והאוצר במתכונת דומה לתיקצובם של גני הילדים ברשויות המקומיות. משמעות הדברים היא, שהרשת מקבלת מהמדינה "סל" תקציב, המחושב על בסיס השתתפות של 75% בעלות שכר העובדים. החברים המרכזיים בהנהלת עמותת רשת הגנים כיום הם אלה: יוסף ביננפלד, זאב רוזנברג וברוך רוזנבלום, ופעילותם ברשת הגנים היא ללא שכר².

(ב) **הסתדרות המורים של אגודת ישראל** היא אגודה עותומאנית³ המייצגת למעלה מ-8,000 עובדים - מורים וגנות. הסתדרות אגו"י הוקמה עוד בשנותיה הראשונות של המדינה, בסמוך להקמתו של החינוך העצמאי, במטרה לפעול לייצוגם של עובדי ההוראה בחינוך העצמאי כלפי מעסיקהם. על **מוסדות הארגון**, כאמור בתקנונו, נמנים: (1) **הוועידה הארצית הכללית**, בה משתתפים חברים מכלל המוסדות המיוצגים על ידי הסתדרות אגו"י. הוועידה בוחרת את חברי המועצה הארצית של הארגון אחת לחמש שנים. גנות הרשת, כמו עובדות אחרות

¹ תקנה 3(6) **לתקנות חינוך ממלכתי (מוסדות מוכרים)**, **תשי"ג-1953**. ראו בהקשר זה מכתבו של איתי הדר - ממונה על תנאי שירות עובדי הוראה במשרד החינוך (נספח א' לתצהיר קליין).

² פרוטוקול הדיון לפנינו מיום 1.11.2007 בעמוד 30.

³ אגודה עותומאנית מס' 2027/99.

במוסדות המיוצגים על ידי הארגון, אינן רשאיות להשתתף בוועידה הארצית, שחבריה הם כולם גברים;

(2) **המועצה הארצית**, היא המוסד העליון של הסתדרות אגו"י בין **ועידה לוועידה** ותקנון הארגון מורה על התכנסותה לפחות פעם בשנה. המועצה הארצית בוחרת את חברי הוועד הפועל אחת לחמש שנים ומתווה את פעילותו;

(3) **הוועד הפועל**, הוא "הזרוע המבצעת" של הארגון והוא מונה על פי תקנון הארגון לפחות שבעה חברים⁴. כיום, מונה הוועד הפועל 14 חברים, כולם גברים;

(4) בראש הסתדרות אגו"י עומד כיום הרב שלמה קרלשטיין, וחברי ועד האגודה משמשים כהנהלתה⁵.

נכון להיום, חברי מוסדות הסתדרות אגו"י הם כולם גברים. נציגי הסתדרות אגו"י טענו לפנינו, כי הם פועלים בעניין על פי הנחיית רבניה של אגודת ישראל ופסיקתם, לפיה נשים אינן רשאיות להיבחר למוסדות הסתדרות אגו"י או למלא תפקידים במוסדותיה. זאת, על אף ש - 443 גננות הרשת הן כולן נשים.

בחירות להסתדרות אגו"י - בא כח הסתדרות אגו"י טען לפנינו, כי בחירות למוסדות הסתדרות אגו"י נערכו בפעם האחרונה בשנת 1989. כך הצהיר אף יו"ר הסתדרות אגו"י בתצהיר שהוגש מטעמו בהליך זה. באת כח ארגון גננות חרדיות טענה לעומתם, כי לא הונחו לפני בית הדין מסמכים המעידים על קיום בחירות למוסדות הסתדרות אגו"י מאז שנת 1953. מר זאב רוזנברגר, ממנהלי רשת הגנים, אישר בדיון בוועדת החינוך של הכנסת בעניין מצבן של גננות הרשת⁶, כי בחירות למוסדות הארגון לא נערכו מאז 1953.

בחירת ועד גננות במסגרת הסתדרות אגו"י - בעקבות הדיון הראשון שנועד לפנינו בהליך זה, קיימה הסתדרות אגו"י ביום 30.10.2007 "אסיפת

⁴ סעיף ו(1)(ג) לתקנון.

⁵ פרוטוקול הדיון לפנינו מיום 1.11.2007 בעמוד 8.

⁶ פרוטוקול מס' 247 מישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט - יום שלישי, כ"ד בתמוז התשס"ז (10.7.2007), בעמוד 23.

גננות ארצית" בה נכחו 155 גננות.⁷ במהלך האסיפה, בחרו הגננות "ועד גננות" המונה 7 חברות.⁸

(ג) **ארגון גננות חרדיות** הוא ארגון עובדים "פורץ" או ארגון עובדים בהקמה, המבקש לייצג את עניינין של גננות הרשת כלפי מעסיקתן, בין היתר, במשא ומתן בענייני תוכנית ההבראה בה מצויה הרשת בימים אלה וכוללת פיטורי גננות והפחתות שכר. כפי שיבואר בהמשך הדברים מטה, התארגנותן של הגננות במסגרת ארגון גננות חרדיות, ראשיתה בתגובה להודעת הרשת על פיטורי כלל הגננות בעלות וותק של 25 שנה ועל הפחתת שכר ניכרת של אחרות. ארגון גננות חרדיות שם לו למטרה לפעול להבטחת ייצוג הולם של נשים המועסקות ברשת הגנים כלפי מעסיקתן.

(ד) **ויצ"ו – הסתדרות עולמית לנשים ציוניות** הגישה בקשה לטעון בהליך כ"ידיד בית המשפט"⁹. לאור הסוגיות העקרוניות העולות לדין בתובענה זו, הוחלט להתיר לויצ"ו להגיש נייר עמדה בכתב.

הרשת נקלעת לקשיים, מפטרת גננות וותיקות ומפחיתה שכר, הגננות מגישות

תביעה

[3] עד ראשית שנות האלפיים, התקצוב הממשלתי לרשת, שכלל גם "כספים ייחודיים", הספיק כדי כיסוי פעילותה של הרשת¹⁰. בראשית שנות האלפיים, נקלעה הרשת לגירעון כספי עמוק ומצטבר שמקורו בשילובם של גורמים שונים, ובין היתר, בהפעלת גנים קטנים שאינם עומדים בתקן, בתשלומי הורים בשיעורים נמוכים, באי השתתפות של משרד החינוך בהוצאות שכירת המבנים בהם פועלים גני הרשת, בתקצוב עלות העסקת הגננות על ידי משרד החינוך לפי וותק מקסימלי של 12 שנים, ועוד.

⁷ פרוטוקול הדיון מיום 1.11.2007 בעמוד 6.

⁸ פרוטוקול הכינוס הוגש לבית הדין במסגרת הדיון מיום 1.11.2007 וסומן מה/3.

⁹ בשא 518/07, החלטה מיום 26.7.2007.

¹⁰ מדבריו של חשב משרד החינוך, מר מוטי מרוז, בועדת החינוך של הכנסת מיום 10.7.2007. עמוד 17 לפרוטוקול.

נוכח הגירעון אליו נקלעה הרשת, התקיימו מגעים בין משרדי החינוך והאוצר לבין הרשת, במטרה לגבש תוכנית הבראה שתחלץ את הרשת מקשייה. מגעים אלו לא הבשילו לכלל תוכנית הבראה.¹¹

חרף זאת, ובמטרה להגיע לאיזון תקציבי, הודיעה הנהלת הרשת לכלל הגננות בעלות וותק של 25 שנות עבודה, על פיטוריהן בתום שנת הלימודים תשס"ג - 2003. כניסת הפיטורים לתוקף נועדה ליום 31.8.2003. מאוחר יותר, הוצע לגננות הוותיקות להמשיך בעבודתן, ובלבד שיסכימו להפחתת וותקן ל-12 שנים ולהפחתת שכרן בהתאם.

הודעות הפיטורים שנשלחו לגננות הוותיקות בשנת 2003 והכוונה להפחית משכרן של יתר הגננות, הן שעמדו ביסוד התארגנותן של הגננות בארגון גננות חרדיות. בראשית הדרך, פנו נציגות הארגון לרשת בבקשה לנהל משא ומתן בעניין הפיטורים והפגיעה בתנאי העסקתן של הגננות, אולם בקשתן נדחתה במכתבו של עו"ד בן-ציון שפר מיום 12.8.2003, בו נאמר בסעיף 3, כד: "**הרשת אינה מנהלת מו"מ פרטניים עם הגננות וכל המו"מ נערכים עם הסתדרות המורים של אגודת ישראל בלבד וחלים על כל עובדי ההוראה של הרשת**". נציין בהקשר זה, כי לא הוגשו לבית הדין מסמכים או ראיות מהם ניתן ללמוד על עמדתה של הסתדרות אגו"י בעניין פיטורי הגננות והפגיעה בתנאי העסקתן, או על משא ומתן שקיימה עם הרשת בעניין.

[4] משהתחוור להן כי גזירת הפיטורים לא הועברה מעל ראשן, עתרה קבוצת גננות ותיקות לבית הדין האזורי בתל-אביב בתביעה ובבקשה למתן סעד זמני לביטול פיטוריהן ולמניעת ההפחתות בשכרן (להלן: **תביעת בוס**). תביעת בוס כללה הליכי ביניים והחלטות רבות, והיא עומדת להכרעתו של בית הדין האזורי. כך ובין היתר, נעתר בית הדין האזורי בהחלטה מיום 31.8.2003¹² לבקשתן של הגננות בהליך של סעד זמני והורה על ביטול פיטוריהן והשבתן לעבודה. זאת, תוך שקבע, כי פיטורי הגננות נגועים לכאורה בהפליה פסולה מחמת גיל העומדת בניגוד להוראות **חוק שוויון הזדמנויות בעבודה, התשמ"ח-1988 ולהוראות חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו**, וכי ההחלטה על פיטורי הגננות הוותיקות חורגת ממתחם הסבירות ונעשתה תוך הפרה יסודית של זכות השימוע המוקנית להן. בהחלטה נוספת מיום 19.4.2004, אסר בית הדין האזורי את הפגיעה בשכרן של

¹¹ ראו דבריהם של ח"כ אברהם רביץ וחשב משרד החינוך מוטי מירוז בישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת מיום 10.7.2007, בעמוד 4, 11 לפרוטוקול.

¹² מותב בראשות השופטת נטע רות; עב 5646/03, החלטה מיום 31.8.2003.

ארבע גננות שפנו לבית הדין, מן הטעם שהפגיעה בשכרן מרוקנת מתוכן את הצו שניתן למניעת פיטוריהן ונועדה למעשה לעוקפו. באותה החלטה נקבע, כי רשת הגנים נדרשת לשלם לגננות שכר חודשי (ברוטו) שלא יפחת מ – 75% משכרן האחרון בחודש אוגוסט 2003. מאוחר יותר, פנתה רשת הגנים לבית הדין האזורי במסגרת תביעת בוסי בבקשה לאשר את פיטוריהן של 8 גננות ואת הפחתת שכרן של אחרות. בקשתה של הרשת נדחתה בהחלטה מיום 9.10.2007 ובית הדין האזורי הותיר על כנו את צו הזמני בדבר איסור פיטוריהן של הגננות. עוד במסגרת ההליכים בתביעת בוסי, הגישו הגננות בקשה למתן צווים לפי **פקודת בזיון בית המשפט**, בעניין אכיפת ביצוען של ההחלטות האוסרות את פיטוריהן ואת הפגיעה בשכרן, שלטענתן "הופרו ברגל גסה". בפסק דין מיום 16.1.2008, דחה בית הדין האזורי את הבקשות למתן צווים לפי פקודת בזיון בית המשפט, תוך שקבע כי לא הוכחה הפרה ברורה וחד צדדית של החלטת בית הדין ברמה הנדרשת לצורך הטלת סנקציה לפי פקודת בזיון בית המשפט. זאת, בין היתר, נוכח "תרומתן" של הגננות למצב אליו נקלעו ולאוי שיבוצן לעבודה בגן חלופי. סמוך לאחר מכן, פנו הגננות לבית הדין האזורי בתל-אביב ביום 30.1.2008, בבקשה למתן סעד זמני לתשלום שכרן החל מיום 1.9.2007.¹³ במסגרת הדיון בבקשתן של שלוש מן הגננות הוברר, כי הגנים בהם הועסקו נמסרו לידי הרשות המקומית והם אינם מופעלים על ידי רשת הגנים מאז תחילת שנת הלימודים תשס"ח - 2008. בהחלטה מיום 13.4.2008, נעתר בית הדין האזורי לבקשת הגננות והורה לרשת לשלם לשלוש הגננות באותו עניין שכר שלא יפחת מ – 75% משכרן בחודש אוגוסט 2003. זאת, החל מיום 1.9.2007 ועד למתן החלטה אחרת. בקשת רשות ערעור שהגישה הרשת על החלטה זו נדחתה.¹⁴

במסגרת **תביעת בוסי**, טענו הגננות טענות שונות כנגד יציגותה של הסתדרות אגו"י. בהמלצת בית הדין האזורי ומטעמי סמכות עניינית, נמחקו טענותיהן של הגננות בעניין זה מכתב התביעה.

[5] מאוחר יותר, ובמסגרת המשך המאמצים למניעת פיטוריהן והפגיעה בשכרן, פנו נציגות הגננות ביום 27.2.2006 במכתב ליו"ר הסתדרות אגו"י, בו דרשו כי הסתדרות אגו"י תקיים בחירות לנציגות הגננות. מכתב זה נותר ללא מענה ובחירות לא התקיימו.

¹³ בש"א 607/08
¹⁴ ברע 304/08.

הליכים נוספים לקראת פיטורי גננות ותיקות והקמת "ארגון גננות חרדיות"

[6] **השימועים** - על רקע המשך המגעים בין משרדי החינוך והאוצר לבין הרשת בעניין יישום תכנית הבראה לקראת שנת הלימודים תשס"ח-2008, חידשה הרשת את המהלכים לפיטורי הגננות הוותיקות ברשת. גננות שגילן מעל 55 שנה וגננות של גנים קטנים, זומנו במהלך חודש מאי 2007 לשימועים לקראת פיטורים. גננות צעירות יותר זומנו לשימועים בעניין הפחתות שכר. נציגי הרשת הודיעו לגננות במהלך השימועים, כי הרשת נמצאת בהליכי הבראה במסגרתם מתוכננים פיטורי גננות, הפחתה משמעותית בשכרן וניתוק אפשרי של שכרן משכר עובדי ההוראה. הגננות מצידן הודיעו לרשת, כי הסתדרות אגו"י אינה מייצגת אותן ודרשו להיות מיוצגות על ידי נציגותיהן במשא ומתן שיהיו לימים ה"רוח החיה" ב"ארגון גננות חרדיות".

[7] **האצת ההתארגנות** - זימון של הגננות לשימועים בחודש מאי 2007 האיץ את המהלכים להתארגנות, ומאמצייהן התרכזו כעת בהקמת ארגון עובדים יציג שיקרא לימים "**ארגון גננות חרדיות**". לצורך כך, קיימו הגננות אסיפות ברחבי הארץ. באסיפת גננות שהתקיימה בבני ברק ביום 27.5.2007, בחרו קהל הגננות שנכח באסיפה בגב' שמחה בוסי ובגב' יהודית קליין כנציגותיהן וכ"ועד ארצי" של הארגון.¹⁵

ביום 7.8.2007 התקיימה אסיפה נוספת של "ארגון גננות חרדיות" בבני ברק. באסיפה הוצג לראשונה תקנון הארגון, שאושר על ידי מתכנסיה; הוחלט כי הארגון יקרא "ארגון גננות חרדיות"; נערכו בחירות להנהלת הארגון ונבחרו כחברותיו הגב' שלמה זלפריינד, הגב' שמחה בוסי, הגב' חוה הורוביץ והגב' יהודית קליין.

ביום 28.8.2007 הגיש ארגון גננות חרדיות לרשם העמותות בקשה לרישום כעמותה.¹⁶

[8] **פניות לגופים נוספים** – בראשית הדברים בהליך לפנינו, פנו נציגות הגננות להסתדרות המורים בישראל בבקשה שתייצגן כלפי רשת הגנים. נציגות הגננות

¹⁵ תצהיר יהודית קליין.

¹⁶ תצהיר יהודית קליין בסעיף 23.

החלו בהחתמת הגננות על טפסי הצטרפות להסתדרות המורים, והגישו לבית הדין כ – 40 טפסי הצטרפות. מאוחר יותר, חדלו הגננות ממאמצי ההצטרפות להסתדרות המורים בישראל. זאת, נוכח עמדתה של הסתדרות המורים בישראל כי לא תייצג את גננות הרשת כל עוד לא הוכרע מעמדה של הסתדרות אגו"י וכל עוד גננות הרשת המבקשות להצטרף לשורותיה לא הפסיקו את חברותן המקבילה בהסתדרות אגו"י. במצב דברים זה, ביקשה הסתדרות המורים בישראל מבית הדין להורות על מחיקתה מההליך. בהסכמת הצדדים נמחקה הסתדרות המורים מהיות צד להליך לפנינו.¹⁷

מאוחר יותר, פנו נציגות הגננות לשרת החינוך, בבקשה לשתף במשא ומתן לגיבוש תוכנית ההבראה לרשת. פניותיהן לא נענו.

פנייה למשרד החינוך – ביום 10.7.2007 הופיעו נציגות ארגון גננות חרדיות בישיבת ועדת החינוך של הכנסת שהתכנסה ביוזמת ח"כ שלי יחימוביץ' לדיון בעניין הפגיעה בזכויותיהן של גננות הרשת.¹⁸ במהלך הדיון בוועדת החינוך, פנתה באת כח ארגון גננות חרדיות לנציגי משרד החינוך מספר פעמים בבקשה לשתף את נציגות הגננות במשא ומתן לגיבוש תוכנית הבראה לרשת.

מאוחר יותר, פנו נציגות הגננות לנציגי משרד החינוך האמונים על קידום תוכנית ההבראה לרשת, בבקשה כתובה לשתף את נציגות הגננות בדיונים על תוכנית ההבראה. פניותיה נענו במכתבו של חשב משרד החינוך מיום 19.7.2007, בזו הלשון:

1. רשת גני אגודת ישראל ככל בעלות פרטית המפעילה מוסדות לימוד, מחוייבת ביחסי עובד-מעביד מול הגננות ושאר העובדים המועסקים על ידה. משרד החינוך כגוף המתקצב את הרשת אינו מחוייב ביחסים אלו.

2. מכאן שהדיונים על תוכנית ההבראה של הרשת הם בין משרד החינוך ומשרד האוצר לבין הרשת, כאשר כל הנושאים הקשורים לעובדים הם באחריות המלאה של הרשת.

3. יחד עם זאת הרשת בכל הדיונים האחרונים הציגה את הסתדרות מורי אגודת ישראל כארגון היציג של גננות הרשת, ולכן, על אף שהגננות אינם צד בהסכם המתגבש בין המדינה לרשת, הסתדרות מורי אגודת ישראל צורפה לדיונים.

אין מניעה מבחינתנו כי הרשת תזמן לפי רצונה לדיונים הקרובים כל עוד או ארגון המייצג את גננות הרשת."

¹⁷ פסק דינה של הרשמת גליקסמן מיום 14.10.2007.

¹⁸ פרוטוקול מס' 247 מישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט – יום שלישי, כ"ד בתמוז התשס"ז (10.7.2007).

ביום 18.7.2007 שלח ארגון גננות חרדיות לממונה הראשי על יחסי עבודה "הודעה על סכסוך עבודה" לפי סעיף 5 לחוק יישוב סכסוכי עבודה.

פנייה לרבנים - חברות "ארגון גננות חרדיות" פנו לדיין הרב מנחם מנדל שפרן, שאישר להן בכתובים כך:

1. **מותר לגננות להתארגן כועד עובדים ולגונן על זכויותיהם.**
 2. **מאחר והרשת עובדת על תוכנית הבראה מול משרד החינוך ואם לא יגשו לבית הדין לעבודה יהיו צועקים לשעבר והתוכנית ייבנה על גבם. לכן מותר להן לפנות לבית הדין לעבודה ולכל מקום".**

בנוסף, פנו נציגות הגננות במכתב לרב אהרון לייב שטיינמן, ממנהיגיו הבולטים של הציבור החרדי-ליטאי, בבקשה לקבל את ברכתו למהלכי התארגנותן. פנייתן נעשתה על רקע שמועות לפיהן הרב שטיינמן אסר כל פנייה לבית הדין לעבודה. הגב' קליין מציינת בתצהירה, כי תשובתו של הרב שטיינמן נמסרה בעל-פה באמצעות בנו בזו הלשון: "לא זוכר כי פנו אלי בשאלה כזו. אם הרב שפרן ענה לכם את תשובתו, אין בעיה. תמשיכו במה שהוא אמר לכם לעשות. מה יש לדבר, מה הבעיה, תמשיכו".

עתירתו של "ארגון גננות חרדיות" לפנינו וההליכים במסגרתו

[9] "ארגון גננות חרדיות" או בכינויו אז "ועד גננות רשת הגנים של אגודת ישראל" עתר לבית דין זה ביום 20.7.2007 בתביעה להצהיר כי הסתדרות אגו"י אינה ארגון עובדים והיא אינה רשאית לייצג את הגננות במשא ומתן לגיבוש תוכנית הבראה לרשת או לחתום בשמן על הסכם קיבוצי; כי ארגון גננות חרדיות הוא ארגון העובדים היציג של גננות רשת הגנים ולחילופין ארגון העובדים המוסמך לייצגן בסכסוכי עבודה; כי נורה לרשת הגנים להימנע מקיום משא ומתן לחתימה על הסכם קיבוצי ליישום תוכנית הבראה עם הסתדרות אגו"י. לחילופין ביקש הארגון להצהיר, כי הסתדרות המורים בישראל היא ארגון העובדים המוסמך לייצג את הגננות המועסקות ברשת. כאמור, עתירה חלופית זאת, אינה עומדת עוד לדיון לפנינו. כן התבקש בית הדין להורות לרשת הגנים להעביר לידי ארגון גננות חרדיות את רשימת הגננות המועסקות ברשת על מנת לאפשר לארגון לפנות אליהן ולהציע להן להצטרף לשורותיו.

בד בבד עם הגשת התביעה, הגיש "ארגון גננות חרדיות" בקשה דחופה למתן צו מניעה זמני, בה התבקשנו להורות, בין השאר, כי חתימה על הסכם הבראה לרשת תותנה בהסכמת ארגון גננות חרדיות.

[10] דיון ראשון בהליך נועד לפנינו ביום 2.8.2007, בסופו באו הצדדים לכלל הסכמות בבקשה למתן סעדים זמניים, כדלקמן:

1. בתוך 10 ימים מהיום, תתקיים ישיבת משא ומתן בין נציגי הרשת לבין נציגי הסתדרות המורים של אגודת ישראל, בשיתוף נציגי ועד הגננות. בישיבה זו תיערך היועצות גם עם נציגי ועד הגננות, שישמיעו עמדתם בסוגיות העומדות לדיון. נציגי הגננות יוזמנו לכלל ישיבות המשא ומתן בין הרשת לבין הסתדרות מורי אגודת ישראל, וזאת עד למתן החלטה אחרת.
 2. באי כח ועד הגננות רשאים לבקש מהצדדים נתונים רלוונטים הדרושים להם לצורך המשא ומתן, לרבות רשימה שמית של כלל הגננות ברשת ופרטיהן האישיים. נתונים אלה, ככל שהם מצויים בידי הצד שהתבקש להעבירם, יועברו לידי ועד הגננות בתוך 5 ימים מיום קבלת הבקשה לעניין זה.
 3. ככל שתתקיימה ישיבות משא ומתן עם משרד החינוך לצורך גיבוש תוכנית הבראה של הרשת, בהשתתפות נציגות הסתדרות המורים של אגודת ישראל, יוזמנו גם נציגי ועד הגננות לישיבות אלה לצורך יידוע, היועצות והשמעת עמדתם.
- הסכמות אלה יעמדו בתוקפן עד ליום 30.11.2007 או עד למתן החלטה אחרת של בית הדין".

הסכמות אלה קיבלו תוקף של החלטה.

[11] בהמשך להסכמות אליהן באו הצדדים בחסות בית הדין, התקיימה ישיבת משא ומתן ראשונה בעניין הבראת הרשת ביום 15.8.2007, בה נכחו נציגי הרשת, נציגי משרד החינוך, נציגי הסתדרות אגו"י ונציגות ארגון גננות חרדיות. ישיבת משא ומתן נוספת התקיימה ביום 28.8.2007 בנוכחות נציגי הרשת, נציגי הסתדרות אגו"י ונציגות ארגון גננות חרדיות. פגישה נוספת התקיימה במשרד החינוך ביום 29.8.2007 בה נכחו נציגי הרשת, נציגי משרד החינוך, ובהם סגן החשב הכללי של משרד החינוך מר יהלי רוטנברג, עו"ד אילת מילקמן ממשרד החינוך, נציגי הסתדרות אגו"י ונציגות ארגון גננות חרדיות. באותה ישיבה הוסכם על עקרונות תכנית הבראה לרשת, שכללו הפחתת תנאי שכר לכלל עובדיה. באת כח המדינה הודיעה לבית הדין ביום 16.10.2007, כי משרד החינוך

העביר לרשת מקדמות על חשבון תוכנית ההבראה לצורך הבטחת תשלום שכר העובדים.

נציגות ארגון גננות חרדיות דרשו בישיבות המשא ומתן, כי הפגיעה בשכר עובדי הרשת תהיה אחידה, כי יבוטלו הפיטורים המבוססים על קריטריון של וותק או עלות וכי הרשת תפעל להגדלת מקורות המימון החיצוניים. דיון נוסף בהליך נועד לפנינו ביום 1.11.2007, בסופו הוסכם, כי הצדדים יזומו לישיבת תזכורת בפני אב בית הדין במועד קרוב.

[12] **דיווח בבית הדין** – ישיבת דיווח בנוכחות בעלי הדין התקיימה בפני אב בית הדין ביום 3.11.2007, בניסיון להגיע לסיום מוסכם של הסכסוך. במסגרת הישיבה, נדון עניין שילובן של הגננות במוסדות הסתדרות אגו"י, שהסמיכה את נציגיה לפנות לרב שטיינמן בבקשה למתן היתר לשיתוף נשים במוסדות הארגון. בא כח הסתדרות אגו"י הודיע לבית הדין בעקבות ישיבת הדיווח, כי היתר לשיתוף נשים בוועידה הארצית ובמועצה הארצית לא ניתן, אולם ביקש ליתן בידו שהות לקבלת תשובתו הכתובה של הרב שטיינמן. תשובה כאמור לא הוגשה לבית הדין, ולפיכך נדרשנו להכרעה בהליך.

טענות הצדדים לפנינו

[13] **ארגון גננות חרדיות טען**, כי הסתדרות אגו"י אינה ארגון עובדים, מהטעמים הבאים: היא אינה ממלאת אחר הקריטריונים שנקבעו לעניין זה בבג"ץ עמית¹⁹ (להלן: **בג"ץ עמית**); היא אינה ארגון דמוקרטי; היא מפרה את עקרון השוויון בין המינים; היא "איגוד מפעלי" או "ארגון מטעם"; החברות בהסתדרות אגו"י אינה רצונית; וגננות רשת הגנים אינן מיוצגות באופן הולם בהסתדרות אגו"י.

[14] **הסתדרות המורים של אגודת ישראל טענה**, כי היא ארגון העובדים היציג ברשת הגנים, מאחר ש - 293 מתוך 443 גננות רשת הגנים אישרו בחתימתן את הצטרפותן הוולונטרית להסתדרות אגו"י באמצעות טפסי הצטרפות שנשלחו להן במסגרת ההליכים בתובענה זו. באשר לארגון גננות חרדיות נטען, כי הוא חסר את "מספר החברים המינימלי" הנדרש לצורך הכרה בהתארגנותו כ"ארגון

¹⁹ בג"צ 7029/95 הסתדרות העובדים הכללית נ' בית הדין הארצי ואח', פד"י נ"א (2) 63.

עובדים" או הנדרש בסעיף 3 לחוק הסכמים קיבוציים. הוסיפה הסתדרות אגו"י וטענה, כי מתוך 100 טפסי הצטרפות שהוצגו על ידי ארגון הגננות, רק 70 גננות עובדות כיום ברשת הגנים, ו- 26 מתוכן הגישו במקביל גם בקשות להצטרף כחברות להסתדרות המורים. 4 חברות נוספות הודיעו על המשך חברותן גם בהסתדרות אגו"י. מכאן, נטען, ניתן לייחס לכל היותר ל- 66 גננות את הכוונה להצטרף לארגון גננות חרדיות. לאחר שהוגשו טפסי הצטרפות נוספים לארגון גננות חרדיות, הודיעה הסתדרות אגו"י כי לטעמה ניתן לייחס לארגון חברות של 71 גננות. עוד טענה הסתדרות אגו"י, כי ארגון גננות חרדיות מהווה לכל היותר "ועד פעולה" ולא ארגון עובדים שהוקם במטרה לפעול כ"התארגנות של קבע". לשיטתה של הסתדרות אגו"י, התקנון שהציג ארגון גננות חרדיות אינו עונה על הדרישות שקבעה הפסיקה בכל הנוגע לתקנון של ארגון עובדים. בין היתר, נטען, לא הוצגה ראייה לכינוסה של אסיפה כללית שאישרה את התקנון; התקנון אינו כולל הוראות לעניין תפקידי מוסדות הארגון ומערכות היחסים ביניהם; התקנון אינו קובע הוראות לגבי אופן קבלת חברים לארגון או סיום חברותם בו או איסור על חברות כפולה נוגדת; התקנון אינו כולל מוסד ביקורת.

[15] **מדינת ישראל** הטעימה, כי היא אינה מעסיקתן של גננות הרשת, מעורבותה בהליך מתמצית בהיותה מתקצבת של מוסדות הרשת, וכל קביעה של בית הדין בעניין זהות ארגון העובדים היציג ברשת תהיה מקובלת על דעתה. בהתאם הודיעה המדינה, כי תשתף במשא ומתן על הבראת הרשת את הגורמים המתאימים כפי שייקבעו על ידי בית הדין.

[16] לטענת **רשת הגנים של אגודת ישראל**, ארגון גננות חרדיות אינו ארגון עובדים ואינו ארגון העובדים היציג של גננות הרשת ויש לדחות את עתירתו, מטעמים אלה: מדובר בהתארגנות קטנה של מספר גננות מצומצם ולא בהליך דמוקרטי של התארגנות לו שותפות כלל גננות הרשת; ארגון גננות חרדיות אינו מאגד לפחות 1/3 מגננות הרשת; התקנון של הארגון לא אושר כדין והוא אינו עומד בקריטריונים של תקנון ארגון עובדים; אין המדובר בהתארגנות של קבע. רשת הגנים תמכה בטענותיה של הסתדרות אגו"י לעניין היותה ארגון העובדים היציג ברשת, תוך שהצביעה על כך שהיא מנהלת מזה עשרות שנים משא ומתן עם הסתדרות אגו"י בענייני שכר עובדי ההוראה ברשת.

[17] **ויצ"ו** ביקשה מבית הדין לקבוע סממן היכר נוסף ל"ארגון עובדים" לצד המבחנים שנקבעו בבג"צ עמית, והוא – שוויון או היעדר הפליה בהתנהלות הארגון. לטענת ויצ"ו, חוסר שוויון או הפליה אסורה מהווים טעם מספיק לפסילת ארגון עובדים, כהגדרתו **בחוק הסכמים קיבוציים ובחוק הגנת השכר**, **התשי"ח-1958**.

הכרעה

[18] בעתירה זו נדרשים אנו לקבוע, האם כל אחד מהארגונים שעניינם עומד להכרעה לפנינו – **הסתדרות אגו"י וארגון גננות חרדיות** – הוא ארגון עובדים, ואם כן, האם הוא ארגון העובדים היציג של גננות הרשת.

סדר הילוכנו בעתירה יהא כדלקמן:

- [א] הסתדרות אגו"י אינה ארגון עובדים:
 [1] הפלית נשים בהסתדרות אגו"י;
 [2] הסתדרות אגו"י אינה ארגון דמוקרטי;
 [3] הסתדרות אגו"י היא "ארגון מטעם" הנהלת הרשת;
 [4] הסתדרות אגו"י אינה ארגון עובדים אותנטי;
 [5] ההצטרפות להסתדרות אגו"י לא היתה וולונטרית משך שנים.
 [ב] הסתדרות אגו"י אינה ארגון העובדים היציג של הגננות
 [ג] ארגון גננות חרדיות הוא ארגון עובדים;
 [ד] ארגון גננות חרדיות אינו ארגון העובדים היציג של הגננות.
 [ה] תוצאת פסק הדין והשלכותיו על מערך יחסי העבודה ברשת.

סימני ההיכר של ארגון עובדים ומאפייניו

[19] סימני ההיכר של ארגון עובדים ומאפייניו, הותוו במהלך השנים במסגרת פסיקותיהם של בית המשפט העליון ובית דין זה.
 בפסק דין **אוניברסיטת תל-אביב**²⁰ (להלן: **פסק דין אוניברסיטת תל-אביב**) שעסק בשאלת היותה של המועצה המתאמת של ארגוני הסגל האקדמי בגדר

²⁰ דב"ע לג/7-4 **אוניברסיטת תל-אביב ואח'** – ארגון הסגל האקדמי באוניברסיטת תל-אביב
 15

"ארגון עובדים", נקבעו מספר סממנים להכרה בארגון עובדים, והם אלה: חברות אישית וישירה של העובדים בארגון (להבדיל מחברות של תאגידיים באותו עניין), התארגנות קבועה בעלת קיום ממושך ותקנון המסדיר את פעילות הארגון.

בפסק דין הסתדרות האחיות והאחים בישראל ²¹ (להלן: **פסק דין הסתדרות האחיות והאחים בישראל**) ובפסק דין **אוניברסיטת תל-אביב** נקבע, כי התאגדות פורמלית או רכישת אישיות משפטית על פי חוק אינה תנאי הכרחי לכשירותו של ארגון עובדים כצד להסכם קיבוצי.

בפסק דין עמית ²² (להלן: **פסק דין עמית**) של בית הדין הארצי לעבודה, שדן בשאלת ההכרה ב"עמית – ארגון עובדים מכבי" כארגון עובדים לעניין גבייה מרוכזת של דמי חבר על פי **סעיף 25(א)(3) לחוק הגנת השכר, תשי"ח-1958**, הותוו בדעת המיעוט שאומצה בבג"ץ, קריטריונים אלה להכרה בארגון עובדים:

1. ארגון המורכב רובו או כולו מעובדים – ארגון של עובדים ולמען העובדים, בו העובדים שולטים בארגון ומנהלים את ענייניו;
2. מטרת ההתארגנות היא הגנה על העובדים וקידום השתתפותם בקבלת החלטות במקום העבודה;
3. הצטרפות וולונטרית לארגון;
4. ארגון שלא נשלט בידי המעביד;
5. חברות אישית של העובדים בארגון;
6. ארגון שקיומו אינו מוגבל בזמן;
7. קיום הליכים דמוקרטיים בארגון ובחירת נציגי הארגון על ידי כלל חבריו;
8. תקנון המסדיר את פעילות הארגון ומוסדותיו.

בג"ץ עמית ²³ **אימץ** את דעת המיעוט של בית הדין הארצי, שקבעה כי "עמית" אינו ארגון עובדים, והתווה את מאפייניו הכללים של ארגון עובדים, בזו הלשון:

"סימני ההיכר העיקריים של ארגון עובדים הם אלה: זהו ארגון של קבע, שרוב חבריו עובדים שכירים, והוא פועל על פי תקנון, באורח דמוקרטי

ואח', פד"ע ה' 85.

²¹ דב"ע לא/3-4 הסתדרות האחיות והאחים בישראל – מדינת ישראל, פד"ע ד' 85.

²² דב"ע נה/30-4 "עמית" הסתדרות עובדים מכבי – מרכז השלטון המקומי ואח', פד"ע כט 61

²³ בג"ץ 7029/95 הסתדרות העובדים הכללית החדשה נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד נא(2) 63.

ועצמאי, לקדם את עניינם של העובדים, בראש ובראשונה במישור של יחסי עבודה קיבוציים. זהו המובן הכללי של ארגון עובדים... ²⁴

פסיקתו של בית דין זה חזרה וקבעה, כי סימני ההיכר לארגון עובדים אינם בגדר רשימה ממצה, כך שניתן לקבוע סממנים נוספים ולפצל את אלה הקיימים ²⁵.

נפנה מכאן לבחינת מאפייניו של כל אחד מהארגונים שעניינם עומד להכרעה לפנינו, על יסוד סממני ההיכר של ארגון עובדים כפי שנקבעו בפסיקה.

הסתדרות אגו"י

הפליט נשים בהסתדרות אגו"י

[20] הראיות שהניחו הצדדים לפנינו מצביעות באופן ברור על כך שהתנהלותה של הסתדרות אגו"י אינה עולה בקנה אחד עם עקרונות של שוויון. עניין זה מוצא ביטויו באופן ברור בכך שעובדות המוסדות המיוצגים על ידי הסתדרות אגו"י אינן רשאיות להיבחר למוסדותיה או להשתתף בישיבות המוסדות והנהלתם. גנות הרשת בחרו אמנם ב"וועד פעולה" במסגרת אסיפת גנות ארצית שהתקיימה ביום 30.10.2007. ברם, לא שוכנענו כי "וועד פעולה" זה מהווה מוסד ממוסדותיה הרשמיים של הסתדרות אגו"י כקבוע בתקנונה, או שהוא בעל סמכויות של ממש כלפי רשת הגנים או בתוך ד' אמותיה של הסתדרות אגו"י.

נציגי הסתדרות אגו"י טענו, כי אי שיתופן של נשים במוסדות הארגון מקורה בפסיקת רבניה של אגודת ישראל. אלא, שנציגי הסתדרות אגו"י לא הניחו לפנינו אסמכתא כלשהי לפסיקת רבנים בנושא או גילוי דעת כתוב של מנהיג רוחני, וטענו כי מדובר בהנחיות רבנים שהן בבחינת "תורה שבעל-פה". ויודגש. אף לא הונחה לפנינו אסמכתא לפסיקה התומכת בטענת הסתדרות אגו"י בעניין זה, לא היה בכך כדי לרפא הפגיעה האנושה בשוויון, הגלומה באי שיתופן של נשים במוסדות הסתדרות אגו"י ובכך שהן אינן רשאיות להיבחר למוסדות הארגון.

²⁴ בג"צ עמית, בעמוד 149.

²⁵ דב"ע לג/7-4 אוניברסיטת תל-אביב ואח' – ארגון הסגל האקדמי באוניברסיטת תל-אביב ואח', פד"ע ה' 85 בעמוד 99; ראה גם בג"ץ עמית בעמוד 120; ראה גם ר' בן ישראל, "צדדים להסכם קיבוצי", עיוני משפט י"ב (תשמ"ז) 29.

אחד מאושיות ההכרה בארגון עובדים, כפי שנקבע בפסיקה, הוא כי קבלת החברים לארגון תהא נקייה מהפליה²⁶. בספרה של פרופ' רות בן ישראל נכתב לעניין זה כך:

"תנאי הקבלה אינם יכולים להיות מפלים או שרירותיים, מצד אחד, ושיש חובה לקבל כחבר כל מי שעומד בתנאי הכשירות לקבלה כחבר, מצד אחר. כשאמנת ארגון העבודה מספר 87 נוסחה היה ברור שהכוונה היתה לקבוע כי אסור להפלות בתנאי החברות על בסיס של גזע. במשך הזמן נראה כי קשת הטעמים האסורים לאפליה בעבודה התרחבה ויש מקום לדיעה כי איסור האפליה בקבלה לארגון עובדים יחול על טעמים נוספים ובייחוד טעמים של דת, מין, לאום או מוצא"²⁷.

והדברים נכוחים אף לעניין מתן זכות שווה לנשים להיבחר למוסדות הארגון ולקחת חלק פעיל בהנהלתם.

הפליית נשים על רקע מגדרי אינה ניתנת עוד להצדקה בחברה הישראלית של המאה ה-21. מטעם זה, אין להעניק לארגון הנוקט בהפליה כלפי עובדות המיוצגות על ידו מעמד לפי חוק הסכמים קיבוציים. דומה, שעמדתה של הסתדרות אגו"י בעניין זה "מחזירה" אותנו לתפיסות שעבר זמנן²⁸.

מושכלות ראשונים הם, כי תפקידו של ארגון העובדים הוא לייצג נאמנה את כל חבריו. ייצוג שוויוני של כלל חברי הארגון יובטח רק ככל שהארגון יאפשר לכל חבר וחברה בשורותיו לבחור, להיבחר ולקחת חלק פעיל במוסדות הארגון.

הסתדרות אגו"י אינה ארגון דמוקרטי

²⁶ דב"ע מד/5-2 זרח שקט ואח' – ההסתדרות הכללית ואח', פד"ע יז 140, בעמוד 150.
²⁷ פרופ' בן ישראל, דיני עבודה, מהדורה 2002 הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, בעמוד 1005-1006.
²⁸ השווה: פסק דינו של בית המשפט העליון בארצות הברית משנת 1908 בעניין Muller V. Oregon, 208 U.S. 402, בו נאמר כך:

"The woman's physical structure and the performance of maternal functions place her at a disadvantage in the struggle for subsistence is obvious...This difference justifies a difference in legislation. It is impossible to close one's eyes to the fact that she still looks to her brother and depends on him".

[21] כלל שופטי בית הדין הארצי בפסק דין עמית סברו, כי תנאי להכרה בארגון עובדים הוא שהארגון יהא בעל מאפיינים דמוקרטיים. דרישה זו אומצה בבג"ץ עמית כדלקמן:

"ארגון המנוהל על ידי אנשים שלא נבחרו לתפקידם על ידי חברי הארגון, אלא הם מינו את עצמם או מונו על ידי אחרים, אינו יכול להיחשב ארגון עובדים".

מאפייניו הדמוקרטיים של הארגון צריך שיבואו לידי ביטוי, בין היתר, בקיומן של בחירות למוסדות הארגון בהן ישתתפו כל תקופת זמן קצובה כלל חבריו. נציגי ארגון העובדים ומוסדותיו, אמונים על ייצוג העובדים חברי הארגון כלפי מעסיקיהם או כלפי רשויות המדינה. סמכותם של נציגי הארגון לפעול לייצוג חברי הארגון, מקורה בבחירתם על ידי ציבור חברי הארגון בכללו. בפסק דין עמית של בית הדין הארצי נאמרו לעניין זה דברים אלה:

"תנאי עיקרי בהגדרת 'ארגון עובדים' הוא קיום הליכים דמוקרטיים והשתתפות חברי הארגון בבחירת מנהיגיהם. בספרו של פרופ' שירום אומר המחבר... 'כפי שהוסבר, פועלים איגודים מקצועיים על פי מודל קבלת החלטות דמוקרטי. המובן המעשי של מודל זה: 1. לחברי האיגוד המקצועי יש אפשרות מדי שנים אחדות להחליף את מנהיגות האיגוד על ידי הצבעה בקלפי; 2. בתהליך הפוליטי הפנימי בתוך האיגוד המקצועי קיימת אפשרות של משחק הוגן של תחרות פוליטית בין מנהיגים שבשלטון לקבוצות אופוזיציונריות. משחק הוגן זה מוצא ביטוי, בין השאר, בכך שיש חילופי שלטון בין קבוצות האינטרס באיגוד המקצועי לעיתים תכופות; 3. יש אפשרות לביקורת על פעילות המנהיגות באמצעות עיתונות האיגוד ומנגנוני בקרה; 4. יש מידה מסוימת של 'דמוקרטיה ישירה', למשל, באמצעות הצעות עקרוניות של צירים בוועידה שנתית".

בהמשך הדברים בפסק דין עמית נאמרו דברים אלה היפים לענייננו:

"על מנת שארגון עובדים יזכה בזכויות המוקנות לו על ידי החקיקה עליו להבטיח דמוקרטיה, שתהיה אמיתית ולא פיקציה. על מנת למלא את התנאים הדמוקרטיים הנדרשים, צריך שיהיה תקנון שיבטיח את כל עקרונות הדמוקרטיה, אך אין די בתקנון. יש צורך שהדמוקרטיה תבוא לידי ביטוי בחיים של הארגון".

29 בפסק הדין מטה הפעולה של ועדי העובדים הבלתי ייחודיים במשרד האוצר
סברתי עוד לפני שנים כך:

"...אחת המטרות העיקריות של ארגוני עובדים, היא מתן אפשרות לעובד לומר את דברו באמצעות ארגונו בעניינים הנוגעים לעבודתו. כאשר שוללים מהעובד את האפשרות לבחור את נציגיו בארגון העובדים המייצג אותו, שוללים ממנו את האפשרות להביע את דעתו בעניינים הנוגעים לו בעבודתו".

ולענייננו. הוכח באופן ברור בהליך זה, כי הסתדרות אגו"י אינה מקיימת אורח חיים דמוקרטי במוסדותיה. בחירות למוסדות הסתדרות אגו"י לא נערכו מאז שנת 1953. טענותיה של הסתדרות אגו"י בדבר קיום בחירות בשנת 1989 נטענו בעלמא ונציג הנהלת הרשת שהופיע בוועדת הכנסת ביום 10.7.2007 אישר בדבריו כי בחירות למוסדות הארגון התקיימו רק בשנת 1953. ויודגש, אפילו נכונה הטענה בדבר קיום הליך בחירות אחרון בשנת 1989, אין בכך כל רבותא נוכח פרק הזמן בן כעשרים שנה בו לא נערכו בחירות אף לשיטתה של הסתדרות אגו"י. זאת ועוד, בעלי התפקידים בהסתדרות אגו"י הם ממונים ולא נבחרים; עובדות החברות בארגון לא הורשו להשתתף או להיבחר בבחירות למוסדות הסתדרות אגו"י; לא הוגשו מסמכים המצביעים על התכנסות הוועדה הארצית של הארגון בשנים האחרונות, אם בכלל, לא הוצגו ראיות לבחירת מועצה ארצית, לא הוצגו ראיות לבחירת יושב הראש המכהן של הסתדרות אגו"י כיום ונראה שמדובר ביו"ר ממונה.

עולה אם כן, כי טענותיה של הסתדרות אגו"י בעניין מאפייניו הדמוקרטיים של הארגון אינן תואמות את המתרחש בפועל בחיי הארגון. אכן, למראית עין, כולל תקנון הסתדרות אגו"י את מכלול ההוראות הנדרשות לשם קיום ארגון דמוקרטי למהדרין. דא עקא, וסעיפי התקנון המשווים אופי דמוקרטי לארגון וקובעים מנגנוני בחירות למוסדותיו, לא באו לידי יישום הלכה למעשה בחייו של הארגון. במצב דברים זה, אין מנוס מן המסקנה כי מדובר בדמוקרטיה "על הנייר" ובהוראות תקנון שהן בבחינת "אות מתה".

הסתדרות אגו"י היא "ארגון מטעם"

²⁹ תב"ע שם/1-5 מטה הפעולה של ועדי העובדים הבלתי ייחודיים במשרד האוצר ואח' – ההסתדרות הכללית ואח', פד"ע יא 38.

[22] תפקידו של ארגון העובדים הוא בראש ובראשונה להגן על ענייניהם של העובדים בדרך של משא ומתן קיבוצי אל מול המעסיק. עצמאותו של ארגון העובדים והיותו נקי מהשפעת המעסיק, נדרשת על מנת להבטיח שהארגון יפעל באופן מיטבי להגנה על צרכיהם של העובדים ולא יהא מצוי במצב של ניגוד עניינים בפעילותו. ארגון הנמצא בשליטת המעסיק או נתון באופן זה או אחר תחת השפעתו, יתקשה למלא תפקידו נאמנה ולדאוג לטובתם וצרכיהם של העובדים בלא פניות. עצמאות ארגון העובדים היא, איפוא, היבט משמעותי של חופש ההתאגדות. הדרישה בדבר עצמאותו של ארגון העובדים כתנאי לכשירותו נקבעה זה מכבר בפסיקתו של בית דין זה ³⁰. **בפסק הדין בעניין עמותת עובדי נותב** ³¹ נדונה באופן מקיף סוגיית "האיגוד המפעלי" או "הארגון מטעם" והדרישה בדבר עצמאותו של ארגון העובדים. באותו עניין, בעקבות פיטוריו של אחד מעובדי מפעל "חיפה כימיקלים" שבדרום הארץ, החל מהלך של הצטרפות עובדי המפעל להסתדרות הכללית החדשה, עד שזו הודיעה להנהלת המפעל כי הצטרפו לשורותיה די חברים על מנת ליתן בידה את היציגות במפעל. זמן קצר לאחר מכן, הודע להנהלת המפעל על הקמת ארגון בשם "עמותת עובדי נותב ניהול ותפעול", שטען להיותו ארגון העובדים היציג במפעל. עמותת נותב עתרה לבית הדין הארצי בבקשה להכיר בה כארגון העובדים היציג במפעל "חיפה כימיקלים". הסתדרות העובדים הכללית החדשה טענה, כי עמותת נותב היא יציר כפיה של הנהלת המפעל ומדובר למעשה ב"ארגון מפעלי" או ב"ארגון מטעם". באותה פרשה הוכח, שהנהלת מפעל "חיפה כימיקלים" שולטת בעמותת נותב וטביעות אצבעותיה ניכרות בכל אחד משלבי התארגנות העמותה והקמתה. בית דין זה קבע, כי המעסיק השפיע שלא כדין על התארגנות עמותת נותב, כי מדובר באיגוד מפעלי או ב"ארגון מטעם" ואין לראות בו "ארגון עובדים".

עוד קודם לכן, התעוררה לדיון סוגיית עצמאות ארגון העובדים **בפסק דין עמית**. שם, סברו שופטי הרוב בבית הדין הארצי כי אין פסול בכך שקופת חולים מכבי יזמה את הקמת ארגון העובדים והקדישה לו ממשאביה. דעת המיעוט סברה, כי "עמית" אינו ארגון עובדים, בין היתר, מאחר ו"הנהלת קבוצת מכבי שולטת ב'עמית' כהשקעה עסקית". **בבג"ץ עמית** אומצה דעת המיעוט של בית הדין

³⁰ ראה: פסק דין אוניברסיטת תל-אביב בעמוד 96, פסק דין ארגון העובדים הבכירים בפז בעמוד 386, דב"ע מח/1-5 ארגון עובדי בנק המזרחי – ההסתדרות הכללית, פד"ע כ"א 283 בעמוד 308-309.

³¹ עב 1/03 עמותת עובדי נותב ניהול ותפעול – הסתדרות העובדים הכללית החדשה, פד"ע מ' 277.

הארצי, ונקבע כי מבחינה מעשית קופת חולים מכבי שולטת בארגון עמית. ואלה הדברים:

"לדעתי, עובדות המקרה, כפי שנקבעו על ידי בית הדין, חושפת מצב ברור של ניגוד עניינים שיש בו כדי למנוע מארגון עמית הכרה כארגון עובדים... אם רוב חברי ההנהלה של ארגון עמית חבים באופן אישי נאמנות לקופת חולים מכבי, או תלויים בה, אם מן הבחינה של צרכים אישיים ואם מן הבחינה של צורכי הארגון, יש בכך מצב של ניגוד עניינים לתפקידם כחברי ההנהלה של ארגון עמית... ההלכה בדבר ניגוד עניינים אינה דורשת ניגוד בפועל אלא מסתפקת בניגוד בכח... די בכך שאדם נמצא במצב היוצר אפשרות ממשית שהוא יושפע במילוי תפקידו, שלא כראוי, מן הקשר שלו עם תפקיד אחר או עם אינטרס אחר. האפשרות הממשית של השפעה כזאת נלמדת, כעניין של שכל ישר ונסיון חיים, מן הנסיבות של המקרה. ודי באפשרות כזאת כדי לפגום בכשירות להכרה בארגון עובדים לפי חוק".

הפסיקה קבעה, איפוא, כי די בכך שקיימת אפשרות ממשית שהארגון יושפע במילוי תפקידו מניגוד עניינים, ואין צורך להצביע על השפעה בפועל של המעסיק על ארגון העובדים.³²

בכל הנוגע למעורבותם של מנהלים בהתארגנות העובדים נאמר בפסק דין **נותב**, כי אין מקום למעורבותם של מנהלים בכירים או מנהלים בדרגי ביניים בהתארגנות העובדים, ואין מקום שמנהל בכיר יצטרף לאחד הארגונים. מאוחר יותר, בפסק דין **עדרבי**³³, נדונה בהרחבה סוגיית "הנאמנות הכפולה המובנית" של מנהל או מנהל בכיר שהוא גם **בעל תפקיד** (להבדיל מחבר) בארגון העובדים. באותה פרשה נדון עניינה של הגב' עדרבי שניהנה בו-זמנית כחברת ועד העובדים במשרד הביטחון וסגנית יושב ראש ועד העובדים וכראש היחידה לשירותי מינהל באגף הבינוי במשרד הביטחון. בפסק דין **עדרבי** קבענו לעניין זה כך:

"חברי הנהלת המעסיק ומנהלים בכירים במפעלו אינם רשאים להיות בעלי תפקידים בארגון היציג של העובדים והשתתפותם בניהול ענייני הארגון היציג, לרבות חברות בוועד העובדים, מהווה התערבות בחופש ההתארגנות של עובדי המפעל. חבר הנהלה או מנהל בכיר יתקשה לייצג את העובדים ייצוג נאמן ואותנטי באופן המשקף את טובתם וצרכיהם. זאת

³² ראה לעניין זה גם בג"צ 5575/94 מהדרין בע"מ נ' ממשלת ישראל, משרד הבינוי והשיכון, פ"ד מט(3) 133, בג"ץ 531/79 סיעת הליכוד בעיריית פתח-תקוה נ' מועצת עיריית פתח תקוה, פ"ד לד(2) 566.

³³ עע 248/07 מדינת ישראל – תמי עדרבי, ניתן ביום 25.11.2007.

לאור המציאות לפיה, בגופים כלכליים במשק המערבי נאמנותם של מנהלים בכירים נתונה בראש ובראשונה לחברה או למפעל בו הם מועסקים, והזדהותם הראשונית היא עם מטרות המפעל או החברה. ואף זאת, במסגרת מילוי תפקידים, המנהלים הבכירים הם המייצגים את המפעל במשא ומתן מול ארגון העובדים היציג, לרבות בהידברות ובמגע היום יומי שבין הנהלת המפעל לבין ועד העובדים".

בעניין עדרבי עמדנו על כך, שבחירתו של מנהל או מנהל בכיר במפעל כבעל תפקיד בארגון עובדים, עלולה להוות פגיעה בחירות ההתארגנות של כלל עובדי המפעל. לפיכך, יש הצדקה לאסור את כפל התפקידים, חרף הפגיעה בחופש ההתארגנות של בעל התפקיד. אמות המידה לבחינת האפשרות הממשית לקיומו של ניגוד עניינים במקרה של מנהל או בכיר הממלא תפקיד בארגון העובדים, נקבעו בפסק דין עדרבי כך:

"מדובר בבדיקה משולבת של שני הפרמטרים: ככל שמדובר במנהל בכיר, אפשר שאף עיסוק בכח אדם בהיקף קטן יחסית יקים אפשרות ממשית לקיומו של קונפליקט ה"נאמנות הכפולה" ולניגוד עניינים; בדומה, גם אם מדובר במי שעיקר עיסוקו במשאבי אנוש, יתכן שאף אם הוא מנהל בדרג הביניים, תקום לגביו אפשרות ממשית לניגוד עניינים כאמור".

[23] ולענייננו. הראיות שהניחו הצדדים לפנינו מצביעות על כך, שבעלי תפקידים בכירים הסתדרות אגו"י מכהנים בו זמנית גם בתפקידים בכירים ברשת הגנים או בחינוך העצמאי.

ראשית, אחד מחברי הוועד הפועל בהסתדרות אגו"י, הרב זאב רוזנברג, משמש כמנהל בית ספר בחינוך העצמאי וכאחד ממנהלי רשת הגנים. דברים אלה אושרו על ידי בא כח הסתדרות אגו"י בדיון שנועד לפנינו ביום 1.11.2007.³⁴ אף כי לטעמו העובדה שאותו חבר ועד פועל אינו משתתף בדיונים הקשורים לרשת הגנים די בה כדי למנוע את ניגוד העניינים במילוי תפקידיו. הודעתה של הסתדרות אגו"י לבית הדין בחודש דצמבר 2007 על פרישתו של הרב רוזנברג מרשת הגנים לא נתמכה בראיות, ארגון גננות חרדיות טען שאין בה ממש, והטעים, כי הרב רוזנברג ממשיך לכהן בכפל תפקידיו. לפיכך, לא מצאנו בהודעת הסתדרות אגו"י די כדי לרפא את ניגוד העניינים המובנה הטמון בכפל תפקידיו של הרב רוזנברג. שנית, הרב קרלשטיין, הנושא בתפקיד הבכיר ביותר בהסתדרות אגו"י, משמש גם כמנהל בית ספר בחינוך העצמאי, עובדה שיש בה משום ניגוד עניינים לתפקידו כיו"ר הארגון.

³⁴ פרוטוקול הדיון לפנינו מיום 1.11.2007 בעמוד 6.
23

הזיקה בין הסתדרות אגו"י לבין הנהלת רשת הגנים מוצאת ביטוי גם בהעדר פעילותה של הסתדרות אגו"י במישור יחסי העבודה אל מול הרשת. בהקשר זה יש ליתן משקל לעובדה שהסתדרות אגו"י לא חתמה על הסכם קיבוצי עם רשת הגנים מאז ייסודה של הרשת. זאת, חרף העובדה שמאז שנת 2003 נוקטת רשת הגנים בהליכים שונים בהם גלומה פגיעה משמעותית בהעסקתן של גננות הרשת או בתנאיה. בתוך כך, נקטה הרשת בהליכים לסיום העסקתן של הגננות הוותיקות ולהפחתת שכרן של יתר הגננות. זאת ועוד, הרשת הפחיתה באופן חד צדדי את ויתקן של גננות שצברו וותק של 25 שנה, ל – 12 שנים, על כל המשתמע מכך מבחינת הפגיעה בשכרן ובתנאי העסקתן. לא הובאו לפנינו עדויות לכך שהסתדרות אגו"י עמדה בעניינים אלה לימין של גננות הרשת. היפוכו של דבר. התרשמותנו היא, שהסתדרות אגו"י הסכימה "בשתיקה" או במסגרת שיחות עם מנהלי הרשת לפיטורי הגננות הוותיקות ולהורדת שכרן של כלל הגננות.

מעוררת תהייה אף העובדה שרשת הגנים קיבלה החלטות שיש בהן משום סיוע ל"מאבקה" של הסתדרות אגו"י בהקמתו של ארגון גננות חרדיות. כך בין היתר, הרשת העבירה בראשית שנת הלימודים תשס"ח את הפעלת גניהן של מספר גננות שהן "הרוח החיה בארגון גננות חרדיות" לידי הרשות המקומית.³⁵

חוסר עצמאותה של הסתדרות אגו"י באה לידי ביטוי גם בדבריו של ח"כ אברהם רביץ במסגרת דיון בועדת החינוך של הכנסת, כך: **"יש ועד גננות אבל הוא ממש לא יעיל והוא לא יכול להיות יעיל בהגדרה מכיוון שהן יישמעו לפסקים שיביאו להן ושלא בהכרח יגנו על האינטרסים שלהן. לא יקרה פעם אחת אפילו שוועד הגננות יכריז על שביתה והוא לא יכול לעשות זאת. לכן מתנדבים ומתנדבות כמו שלי [ח"כ שלי יחימוביץ' – ס.א.] ועורכת הדין ענת שני, יש לכן תפקיד בלתי רגיל בנושא הזה".**³⁶

כללם של דברים בפרק זה: הזיקות בין הסתדרות אגו"י לבין רשת הגנים כפי שעמדנו עליהן, **בהצטברותן**, מביאות לכלל מסקנה כי הסתדרות אגו"י הינה "ארגון מטעם" הנהלת הרשת. זאת, נוכח ניגוד העניינים המובנה בתפקידיהם של כמה מבכירי הארגון, ונוכח העדר עדות לפעילותו של הארגון במישור יחסי העבודה, חרף צעדים דרסטיים בהם נקטה הרשת שכללו פגיעה בהעסקתן של הגננות או בתנאיה.

הסתדרות אגו"י אינה ארגון עובדים אותנטי

³⁵ מכתבי הרשת מיום 28.8.2007 ומיום 2.9.2007, והגן עובר לאחריות הרשות המקומית (מא/3, מא/4).

³⁶ פרוטוקול הדיון בועדת החינוך של הכנסת מיום 10.7.2007.

[24] לצד רשימת הקריטריונים שקבעה הפסיקה לעניין ההכרה בארגון עובדים, אימץ **השופט זמיר בבג"ץ עמית** מעין "קריטריון רוחב" שמטרתו לחשוף את מהותו האמיתית של הארגון. מדובר בקריטריון שנועד לחדור את מעטה הסממנים הפורמליים של ארגון עובדים ולעמוד על פועלו של הארגון בחיי המעשה. כמו בתחומי משפט אחרים, כך גם בכל הנוגע להגדרתו של ארגון עובדים, שמו של הארגון אינו קובע את מהותו. משמעות הדברים היא, כי לצד בחינת הסממנים להכרה בארגון עובדים בהיבט "הפורמלי"- "טכני", יש לברר אם הארגון המציג עצמו כ"ארגון עובדים" הוא ארגון עובדים **אמיתי** על פי מהותו, ומקיים **הלכה למעשה** את תנאי ההכרה שקבעה הפסיקה.

בהקשר זה, עמד השופט זמיר על שני מצבים אפשריים, בהם חרף העובדה שהארגון מילא אחר התנאים הפורמליים להכרה בארגון עובדים, אין לראות בו ככזה. האפשרות הראשונה, עניינה ב"ארגון מתחזה". מדובר בארגון המעמיד פני ארגון עובדים, אולם הוא נועד לשרת מטרה זרה.

האפשרות השנייה, עניינה ב"ארגון נכשל" – מדובר בארגון שכוונותיו רצויות אך הדברים אינם באים לידי ביטוי בחייו של הארגון. כך למשל, כותב השופט זמיר,

"אם הארגון אינו פעיל במישור יחסי העבודה הקיבוציים, או אם אינו מקיים בחירות למוסדות הארגון, יהיה הטעם לכך אשר יהיה, זהו ארגון נכשל".

עוד בעניין זה קבע השופט זמיר דברים אלה:

"אפשר שארגון, אף כי אינו פסול מבחינה סובייקטיבית, יהיה פסול מבחינה אובייקטיבית. משמע, אף שהארגון מבקש להיות ארגון עובדים אמיתי, וכך הוא רואה את עצמו, בפועל אין הוא מקיים את התנאים הנדרשים לצורך זה. שהרי התנאים הנדרשים לצורך זה הינם, בעיקר, לא דברים שבלב, אלא עניינים שבעובדה. כך, כאמור, צריך שהארגון יהיה ארגון של קבע, שרוב חבריו יהיו עובדים שכירים, שיקיים משטר של דמוקרטיה פנימית, ושיהיה פעיל במישור של יחסי עבודה קיבוציים. בכל אלה אין די בהצהרת כוונות. צריך שהם יהיו מציאות בשטח. לכן, תנאי הכרחי הוא שלארגון יהיה תקנון המחייב בחירות תקופתיות למוסדות הארגון, אך אין זה תנאי מספיק. בנוסף לכך כתנאי להכרה, צריך שמוסדות הארגון יהיו בפועל מוסדות נבחרים".

בענייננו. הסתדרות אגו"י נוסדה לפני למעלה מ- 50 שנה. שנות קיומו של הארגון מאפשרות לבית הדין להשקיף על פועלו ולבחון האם הוא ממלא נאמנה את תפקידו כמגן על ענייניהם של העובדים כלפי מעסיקיהם. כאמור, לא מצאנו

עדות לכך שהסתדרות אגו"י פעלה להגנה על עניינן של גננות הרשת שעמדו בפני פיטורים והפחתות שכר ניכרות; הסתדרות אגו"י לא חתמה על הסכם קיבוצי עם רשת הגנים מאז ייסודה, לא נקטה באמצעים ארגוניים כלשהם ולא הכריזה על סכסוך עבודה כאמצעי להשגת מטרותיה³⁷; לא הובאו ראיות לקיומם של הליכים משפטיים בין הסתדרות אגו"י לבין הרשת; הסתדרות אגו"י לא דרשה שהגננות תבוטחנה בביטוח פנסיוני אף שהן צורפו לקרנות פנסיה רק בשנים האחרונות.³⁸

זאת ועוד, הגב' יהודית קליין צירפה לתצהירה בהליך לפנינו פרוטוקול מדיון שהתקיים בפני בית הדין האזורי בעניין פיטוריה של אחת הגננות חברות ארגון גננות חרדיות במסגרת תוכנית ההבראה המיושמת ברשת³⁹. במסגרת אותו דיון, השיב יו"ר הסתדרות אגו"י לשאלות באת כח התובעת כך:

"ש. אתה מכיר את המבקשת? [המועמדת לפיטורים – ס.א.]
 ת. מרוחק לא מקרוב.
 ש. האם שוחחת עימה?
 ת. לא
 ש. האם היתה אסיפה של הסתדרות אגודה, המשיבה 2, לעובדים שיש כוונה לפטרם?
 ת. בשנה האחרונה לא
 ש. האם פניתם לעובדות שיש כוונה לפטרן בבקשה לקבל נתונים לגבי מצבן?
 ת. לא
 ש. אתה יכול לתאר את שלבי המשא ומתן לגבי שמות המפוטרות?
 ת. אנו נכנסנו לנושא אחרי תקופה שרשת הגנים עמדה...
 ש. האם המו"מ בינד לבין הרשת התנהל בדרך של פגישות?
 ת. פגישות במשרד החינוך ושיחות טלפונים. אין פרוטוקולים של הישיבות גם אין רשימות של שיחות טלפון.

והדברים מדברים בעד עצמם.

תצהירה של הגב' יהודית קליין מלמד אף על כך שנציגי הסתדרות אגו"י לא נכחו בשימוע שנערך לה עובר לפיטוריה⁴⁰.
כללם של דברים בפרק זה: הסתדרות אגו"י אינה ארגון עובדים אותנטי, והתנהלותה כלפי רשת הגנים מצביעה על כך שמדובר ב"ארגון נכשל".

³⁷ פרוטוקול הדיון לפנינו מיום 1.11.2007 בעמוד 32, ראה גם פרוטוקול הדיון לפנינו מיום 1.8.2007 בעמוד 5 שורה 5.

³⁸ ראו דבריו של אחד ממנהלי הרשת בפרוטוקול הדיון לפנינו מיום 1.11.2007, בעמוד 5.

³⁹ פרוטוקול הדיון בפני בית הדין האזורי בתל-אביב מיום 21.8.2007, בשא 7170/07.

⁴⁰ תצהירה של יהודית קליין מיום 26.7.2007 בהליך לפנינו, בסעיף 24.

הצטרפות רצונית לארגון

[25] במשך עשרות שנות קיומה של הסתדרות אגו"י, ועד להגשת עתירתו של ארגון גננות חרדיות לפנינו, גננות הרשת לא הצטרפו מרצונן להסתדרות אגו"י. עדויותיהן של הגננות מלמדות, כי הנהלת הרשת ניכתה באופן אוטומטי משכרה של כל גננת חדשה דמי חבר להסתדרות אגו"י.

הלכה פסוקה היא, כי תנאי להכרה בארגון עובדים הוא, שהחברות בארגון תהיה רצונית. יסוד הרצוניות צריך שיבוא לידי ביטוי גם בשלב ההצטרפות לארגון וגם בשלב הפרישה ממנו. בפרשת **אגודת העובדים הבכירים בפז**⁴¹ (להלן: **פרשת העובדים הבכירים בפז**) נאמרו לעניין זה דברים אלה:

"הוולונטריות של החברות היא יסוד למערכת יחסי עבודה במשטר חופשי, היא ביסודה של ההתארגנות בישראל, והיא ביסודה של התארגנות בכל אותן המדינות אשר אישרו את שתי אמנות העבודה הבינלאומיות הנוגעות לעניין (אמנה מס' 86 ואמנה מס' 97)".

לאחר הגשת התביעה, ובמהלך הדיון לפנינו, שלחה הסתדרות אגו"י טפסי הצטרפות לכלל גננות הרשת. מהלך זה הניב הצטרפות של 293 מתוך 443 גננות הרשת להסתדרות אגו"י.

הסתדרות אגו"י אינה ארגון עובדים ואינה ארגון העובדים היציג של גננות הרשת

[26] תוצאת הדברים עד כה: הסתדרות אגו"י אינה ארגון עובדים ואין לראות בה ארגון העובדים היציג של גננות הרשת. זאת, מאחר והסתדרות אגו"י אינה מגשימה ערכים של שוויון בין המינים; היא ארגון לא דמוקרטי; היא ארגון "מטעם" הנהלת הרשת; והיא אינה ארגון עובדים אותנטי.

ארגון גננות חרדיות הוא ארגון עובדים

[27] מבלי להידרש פעם נוספת למאפייניו הכלליים של ארגון עובדים, נייחד בפרק זה התייחסות לסוגיות המרכזיות שמעורר הדיון בעניינו של ארגון גננות חרדיות.

⁴¹ דב"ע מב/5-2 ההסתדרות הכללית – אגודת העובדים הבכירים בפז ואח', פד"ע יד 367.

נקדים ונאמר, כי הראיות שהונחו בפנינו מצביעות על היותו של ארגון גננות חרדיות ארגון עובדים. ראש וראשון, מדובר בארגון של העובדות, בו חברות עובדות הרשת ולא גורמים ממונים או חיצוניים. חברות הארגון הצטרפו לשורותיו מדעתן ובאורח רצוני באמצעות חתימה על טופס הצטרפות.

תקנון הארגון אושר באסיפת גננות מיום 7.8.2007 ונקבעו בו המטרות הבאות:

1. ייצוג עובדי הוראה במוסדות חינוך לגיל הרך, המועסקים במוסדות חינוך חרדיים בענייני יחסי עבודה, שכר ונלווים, תנאי עבודה, קבלה לעבודה, סיום עבודה, תנאי פרישה, לרבות ניהול מו"מ מול רשויות המדינה, הרשויות המקומיות, מעסיקים וקופות גמל וחתימה על הסכמים קיבוציים.
2. הכרזה וניהול סכסוכי עבודה.
- פעילות תרבותית וחברתית בקרב ציבור העובדים.
- קיום השתלמויות מקצועיות.
- קידום מודעות לזכויות עובדים בציבור החרדי.

תקנון הארגון קובע מנגנון דמוקרטי לבחירת בעלי התפקידים בארגון. סעיף ו' לתקנון קובע מנגנון בחירות למוסדות הארגון כדלקמן:

1. אחת לשלוש שנים ייערכו בחירות לבחירת הנהלת הארגון ויו"ר הארגון.
2. הנהלת הארגון ויו"ר הארגון ייבחרו על ידי האסיפה הכללית. לכל חבר בארגון תהיה זכות לבחור ולהיבחר, בכפוף למגבלות החלות בסימן ב' של תקנון הועדים של ההסתדרות הכללית...
3. הבחירות תהיינה אישיות, ישירות וחשאיות...

ככל שישנם פגמים בתקנון ארגון גננות חרדיות, כפי שהצביע עליהם בא כוח הסתדרות אגו"י, מדובר בפגמים טכניים שהם ברי-תיקון, ובשלב זה אין בהם כדי לפסול את ההכרה בארגון גננות חרדיות כארגון עובדים.

[28] "קיום של קבע" – עתירתו של ארגון גננות חרדיות לפנינו מעוררת לדיון את סוגיית "קיום הקבע" שקבעה הפסיקה כאחד ממאפייניו של ארגון עובדים. בפסק דין אוניברסיטת תל-אביב, בפרשת העובדים הבכירים בפז ובפסק דין ההסתדרות הרפואית⁴² נקבע, כי רק ארגון הקיים לאורך זמן, שניתן לראות בו ארגון של קבע, יכול להבטיח את היציבות הדרושה ביחסי עבודה. וכדברי בית המשפט העליון בבג"ץ עמית: ארגון "שהיום הוא כאן ומחר אינו קיים, כמו קיקיון, אינו נחשב

⁴² דב"ע נג/1-5 ההסתדרות הרפואית בישראל ואח' - ההסתדרות הכללית, פד"ע כה 516.

ארגון עובדים במובן הכללי של חוקי העבודה". מבחן זה אומץ **בפסק דין עמית** של בית הדין הארצי לעבודה ובבג"ץ **עמית**. "קיום הקבע" מוצא את ביטויו בעצם פעילותו המתמשכת על פני שנים של הארגון, בתקונו, במטרותיו ובמוסדותיו. הרציונל העומד מאחורי דרישת הקיום הממושך, הוא הצורך להבטיח יציבות ביחסי עבודה לתקופת ההסכם הקיבוצי. ככל שמדובר בארגון קיקיוני, הוא לא יוכל להגשים את אחת מתכליותיה המרכזיות של ההתארגנות, שעניינה במשא ומתן הקיבוצי וביחסים קיבוציים ארוכי טווח.

פרופ' רות בן ישראל⁴³ עמדה בספרה על כך, שהוכחת המאפיין בדבר "התארגנות של קבע" אינה פשוטה כלל ועיקר כאשר מדובר בהתארגנות חדשה ששאלת כשירותה כצד להסכם קיבוצי מובאת להכרעת בית הדין בראשית דרכה, כפי ענייננו. בנסיבות אלה, כותבת פרופ' בן ישראל, בית הדין ישאב הכרעתו, בין היתר, מהמסמכים המכוננים של הארגון. בהקשר זה נקבע בבג"ץ **עמית**, כי בהיבט "קיום הקבע", ההכרה בארגון עובדים חדש שאך הוקם היא **תלוית נסיבות**.

בענייננו, מסמכי היסוד של ארגון גננות חרדיות, כמו גם התנהלותו מאז ייסודו, מבססים את הרושם כי מדובר בהתארגנות שמטרתה לעשות לייצוג נאמן של כלל גננות הרשת, בנוגע למגוון הסוגיות הנוגעות להעסקת הגננות ותנאיה. התארגנותן של הגננות ראשיתה אמנם בתגובה להודעות פיטורים והפחתת שכר הגננות. אולם, בחלוף הזמן הואצו מהלכי ההתארגנות לכדי רצון כולל להצטרף לארגון עובדים קיים, כגון הסתדרות המורים בישראל, או להקים ארגון עובדים עצמאי.

אכן, בשלב זה, אין לפנינו די אינדיקציות מעשיות לכנות כוונתן של מייסדות ארגון גננות חרדיות לקיים מערכת קיבוצית ממושכת וסדירה על פני שנים עם רשת הגנים של אגודת ישראל. עם זאת, אני סבור, כי אי מתן הכרה להתארגנות חדשה אך בשל כך שלא היה בידה להוכיח, **בשלבי הקמתה**, את אלמנט "קיום הקבע", יהיה בה משום שימת מכשול בפני הקמת ארגונים חדשים, וממילא פגיעה בחופש ההתאגדות.

נזכיר בהקשר זה, כי מייסדותיו של ארגון גננות חרדיות ביקשו בראשית הדרך להצטרף **להסתדרות המורים בישראל**, שהביעה נכונות עקרונית לייצגן כלפי רשת הגנים לאחר שיוכרע מעמדה של הסתדרות אגו"י. נוכח הכרעתנו בעניין מעמדה של הסתדרות אגו"י, אין עוד מניעה לייצוגן של הגננות על ידי **הסתדרות המורים בישראל**.

⁴³ רות בן ישראל, שם בעמוד 997.

מסקנת הדברים היא, איפוא, כי אין לפסול את התארגנותו של ארגון גננות חרדיות כארגון עובדים רק בשל כך שבעת הזו אי די אינדיקציות להיותו "התארגנות של קבע".

מסקנת הדברים היא איפוא, כי ארגון גננות חרדיות הוא ארגון עובדים.

ארגון גננות חרדיות אינו ארגון העובדים היציג של הגננות

[29] סעיף 2 לחוק הסכמים קיבוציים מגדיר מהו הסכם קיבוצי מפעלי ומהו הסכם קיבוצי כללי, וזה לשונו:

"2. סוגי הסכמים קיבוציים. שני סוגים בהסכמים קיבוציים: (1) הסכם קיבוצי מיוחד – למפעל מסויים או למעביד מסויים – בין מעביד או ארגון-מעבידים המייצג את המעביד לבין ארגון העובדים היציג של העובדים שעליהם יחול ההסכם; (2) הסכם קיבוצי כללי – לכל שטח המדינה או לחלק ממנה, לענפי עבודה מסויים או לכל ענפי העבודה כשההסכם הוא בין ארגון העובדים היציג שבענף העבודה או בשטח הנדון לבין ארגון מעבידים שבהם, הכל לפי הענין."

הדיון שלפנינו סב על משא ומתן לקראת חתימה על הסכם קיבוצי מיוחד למפעל אחד, הוא רשת הגנים של אגודת ישראל.

סעיף 3 חוק הסכמים קיבוציים קובע כי ארגון עובדים יציג לעניין הסכם קיבוצי מיוחד הוא הארגון שעם חבריו נמנה המספר הגדול ביותר של עובדים מאורגנים ובלבד שמספר זה אינו פחות משליש מהעובדים עליהם יחול ההסכם. וזה לשון הסעיף:

"3. ארגון יציג לגבי הסכם קיבוצי מיוחד. ארגון יציג של עובדים לענין הסכם קיבוצי מיוחד הוא ארגון העובדים שעם חבריו נמנה המספר הגדול ביותר של העובדים המאורגנים שעליהם יחול ההסכם, או שהוא מייצגם לענין אותו הסכם, ובלבד שמספר זה אינו פחות משליש כלל העובדים שעליהם יחול ההסכם."

ארגון עובדים יציג לעניין הסכם קיבוצי כללי הוא הארגון שעם חבריו נמנה המספר הגדול ביותר של העובדים עליהם יחול ההסכם.

לפיכך, ארגון העובדים היציג של גננות הרשת יהא ארגון העובדים אליו יצטרפו 148 גננות (מתוך 443 גננות הרשת). אין חולק על כך שמספר החברות בארגון גננות חרדיות אינו מגיע כדי מספר זה, ומשכך אין מדובר בארגון העובדים היציג של גננות הרשת.

[30] **טרם נעילה**, נייחד התייחסות לטענות הצדדים בעניין החברות הכפולה הנוגדת של אחדות מגננות הרשת. הפסיקה קבעה עוד לפני שנים, כי חברות של עובד בשני ארגוני עובדים המתחרים על ייצוג עובדי אותה יחידת מיקוח, היא פסולה. סוגיית החברות הכפולה הנוגדת עלתה לדיון לראשונה בפסק דין דזורי ישראל⁴⁴. בפרשת אגודת העובדים הבכירים בפז נקבע לעניין זה, כך:

"מחוק ההסכמים הקיבוציים עולה "הבלעדיות" שבמעמד ובכוחו של ארגון עובדים יציג. לא יכול להיווצר מצב שבו יהיו שניים או חזים בטלית', מצב שבו כל אחד משני ארגוני עובדים יהיה ארגון עובדים יציג לעניין אותו הסכם קיבוצי מיוחד – הסכם קיבוצי מפעלי. כוחו של ארגון הטוען למעמד של "ארגון יציג" לעניין הסכם קיבוצי מיוחד בא, בין השאר, ממספר חבריו... על ידי חברות כפולה נוגדת' תורם מי שחבר בשני ארגונים ל"ייצוג" של שני הארגונים גם יחד, וזה נוגד את יסודות יחסי העבודה הקיבוציים, כעולה מחוק הסכמים קיבוציים. גושפנקה ל"חברות כפולה נוגדת" תביא בתחום יחסי עבודה קיבוציים לאנרכיה במקום ל"דמוקרטיה תעשייתית"; היא תביא למה שמכנים בישראל בשם "כלנתריזם", ללא הבלמים הציבוריים לאותה תופעה; היא תביא לכך שכל קבוצת עובדים במפעל, שהם חברי ההסתדרות, בין שהמשותף להם הוא השכלתם, דירוגם, שיבוצם בעבודה, ותקם בעבודה, מעמדם – "קבועים" או "זמניים" – המבקשים להשתחרר מהמגבלות שבהסכם קיבוצי המפעלי או מהמגבלות הנובעות מחברות ב"הסתדרות", יתאגדו ב"עמותה" ויטענו למעמד של "ארגון עובדים יציג" על החובות אשר על מעביד כתוצאה מאותו מעמד".

פרופ' רות בן ישראל כותבת בספרה⁴⁵, ש"חברות כפולה של עובדים בשני ארגוני עובדים נוצרת רק כשמדובר בנסיון של קבוצת עובדים להקים מסגרת ארגונית חדשה, מחוץ למסגרת הארגונית המקורית, ובתנאי שהנסיון להקים את המסגרת החדשה התבצע בלי שהעובדים פרשו מהמסגרת הארגונית המקורית".

⁴⁴ דב"ע ל/1-5 ארגון דזורי דואר ישראל – מדינת ישראל ועוד, פד"ע א' ע' 7.
⁴⁵ פרופ' בן ישראל, דיני עבודה, מהדורה 2002, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, בע' 991.

לעניין תוצאות החברות הכפולה הנוגדת נקבע בפרשת העובדים הבכירים בפז כך: "לפחות לעניין מניין מספר העובדים בקשר למעמד של "ארגון עובדים יציג", אין להביא בחשבון את חברי האגודה התובעת שהם גם חברי ההסתדרות...".⁴⁶ בדומה, בפסק דין ארגון עובדי בנק המזרחי נקבע, כי "אין להביא בחשבון את חברי הארגון המבקש שהם גם חברי ההסתדרות וגם אלה שהם חברי הפועל המזרחי".⁴⁷

בא כח הסתדרות אגו"י טען בראשית הדברים בדיון לפנינו, כי אף לא אחת מגננות הרשת שהצטרפו לארגון גננות חרדיות הודיעה להסתדרות אגו"י על ביטול חברותה בארגון. בהמשך הדברים, כאמור, ביצעה הסתדרות אגו"י הליך של "חידוש חברות" שהניב הודעה אקטיבית של 293 גננות על רצונן להמשיך את חברותן בהסתדרות אגו"י.⁴⁸ בעקבות כך ובמסגרת הדיון שנועד לפנינו ביום 1.11.2007, טען בא כח הסתדרות אגו"י, כי 24 מתוך 71 הגננות שהצטרפו לשיטתו, לארגון גננות חרדיות, רשומות במקביל כחברות גם בהסתדרות אגו"י, כך שיש לראות בחברותן חברות כפולה נוגדת. בסופו של דבר, נטען במסגרת השלמת הטיעון מטעם הסתדרות אגו"י שהוגשה לבית הדין ביום 19.12.2007, כי רק 4 מתוך הגננות שהצטרפו לארגון גננות חרדיות, עודן רשומות בחברות כפולה גם בהסתדרות אגו"י. על כן, הטענה בעניין חברות כפולה נוגדת, נוגעת בסופו של דבר לחברותן של 4 גננות.

נוכח מסקנתנו, כי הסתדרות אגו"י אינה ארגון עובדים, אין כל רבותא בחברותן הנוגדת לכאורה של אחדות מגננות הרשת.

תוצאת פסק הדין והשלכותיו על מערך יחסי העבודה ברשת

[31] תוצאת הדברים כפי שנקבעה בפסק דיננו אינה פשוטה כלל ועיקר, מאחר והיא מותירה בעת הזו את גננות רשת הגנים ללא ייצוג כלפי מעסיקתן. עם זאת, יש בהכרעתנו כדי "לשחרר" את גננות הרשת מארגון שהתיימר לייצגן כלפי מעסיקתן במשך שנים רבות, אולם לא עשה שליחותו נאמנה.

⁴⁶ פרשת העובדים הבכירים בפז, שם, בעמוד 397.

⁴⁷ דב"ע מח/1-5 ארגון עובדי בנק המזרחי – ההסתדרות הכללית, פד"ע כ"א 283, בעמוד 302.

⁴⁸ מוצג מה/2 שהוגש בדיון שנערך לפנינו מיום 1.11.2007.

מכאן, תוכלנה גננות הרשת לבחור באחד משני מסלולים: **האחד** - הצטרפות **להסתדרות המורים בישראל**, כפי בקשתן בראשית הדרך. **השני** - צירוף חברות נוספות לארגון גננות חרדיות במטרה להקנות לו מעמד של ארגון עובדים יציג כלפי רשת הגנים.

סוף דבר

- [32] עתירתו של **ארגון גננות חרדיות** מתקבלת חלקית ואנו מצהירים כדלקמן:
- [א] הסתדרות אגו"י אינה ארגון עובדים;
- [ב] הסתדרות אגו"י אינה ארגון העובדים היציג של גננות רשת הגנים של אגודת ישראל;
- [ג] ארגון גננות חרדיות הוא ארגון עובדים;
- [ד] ארגון גננות חרדיות אינו ארגון העובדים היציג של גננות הרשת;
- [ה] אין מניעה להצטרפותן של הגננות להסתדרות המורים בישראל.

לאור אופיו של הסכסוך לא יעשה צו להוצאות.

ניתן ביום ט"ו באלול התשס"ח (15.9.2008) בירושלים וישלח לבאי כוח הצדדים.

סטיב אדלר 54678313-9/07

הנשיא סטיב אדלר השופט יגאל פליטמן השופטת רונית רוזנפלד

נציג עובדים מר שלמה גוברמן נציג מעבידים מר ישראל בן-יהודה
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה